

Preàmbul

L'estudi del esdevenir d'un poble pertany a la Crítica Històrica amb la investigació de les fonts i amb la comprovació de la seva veracitat; s'ha de comptar amb les ciències auxiliars (filologia, epigrafia, paleografia, numismàtica, etc.); el resultat és la historiografia.

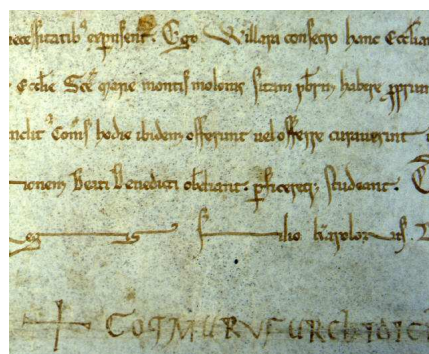
Introducció

El llindar entre la Prehistòria i la Història de Montmeló es troba a l'any 945 de la nostra Era. El nostre poble té la fortuna d'haver estat domini i alou del Monestir de Sant Pere de les Puel·les, l'abadessa del qual tenia certs privilegis en la parròquia. Les fonts documentades de Montmeló emergeixen de molts arxius (Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu Diocesà de Barcelona, Arxiu Capitular de Barcelona, Archivo General de Indias, Archivo General de Simancas, Arxiu Parroquial de Santa Maria de Montmeló, etc.) però, sobre tot, de l'Arxiu del Monestir de Sant Pere de les Puel·les.

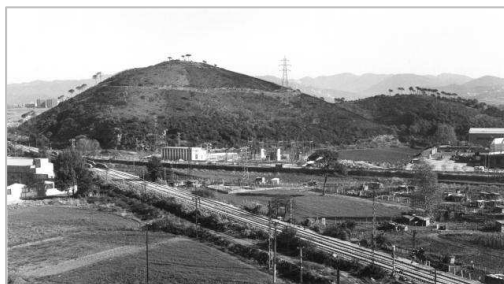
Època Medieval

A partir de l'Acta de la Consagració (any 945) de la església del Monestir de Sant Pere a Barcelona i dels seus innumerables pergamins (com el del "Memorial de Rendes" de l'any 992) on hi apareix el nom de Montmeló i de la seva església, es detallen les diverses teories al voltant del significat del topònim, del context geogràfic, de l'evolució de la població i de la relació de dependència amb el citat Monestir. D'altres fonts molt antigues (v. g. El Cartulari de San Cugat, el de Sant Benet del Bages o les butlles papals) procedeixen nombroses dades que conformen la intrahistòria local.

En l'Acta de Consagració es diu "*Vull i em plau que ben aviat l'església de santa Maria, situada a Montmeló, tingui sacerdot propi...*". Poc després de la ràtzia d'Al-Mansur de l'any 985, en la que es va perdre la documentació de les seves possessions, es redactà el Memorial de Rendes descrivint aquestes possessions. En concret diu "*...veiérem altres munificències que pertanyen al convent, com són terres, vinyes, molins, recs, caps de rec, prats pastures, que són al Vallès, a Santa Maria de Montmeló...*".

Altra documentació dóna a conèixer els indicis del domini de les Abadeses sobre el territori, no sols en l'exercici de la jurisdicció civil i criminal, sinó també en l'ordre eclesiàstic, mitjançant el dret de nomenament (col·lació) dels rectors de l'església parroquial, privilegi que, durant segles, originà fortes tensions entre la Cúria Diocesana i el Monestir. N'és un fidel reflex d'aquest poder feudal la donació del "mas" en el lloc anomenat Palomar a Guillem de Palaudàries a l'any 1150, i amb el mas li "donaren" també a Adelaida (vídua del darrer propietari).

Els documents mostren els usos i regulacions entre propietaris i usufructuaris de les terres, de les aigües i dels molins. Diversos notaris traslladen en els seus "capbreus" la defensa, que el Monestir va fer, dels seus bens, de les seves rendes i del límits amb les poblacions veïnes; d'aquí provenen les repetides i seculars "visures" de les fites o revisions del terme. Ha arribat fins als nostres dies la documentació d'algunes visures importants realitzades els anys 1347, 1621, 1665 i 1666. Un altre bé important era el molí, del qual ja n'hi ha notícia a l'any 1152. El mateix passa amb el mercat setmanal que Jaume I va concedir fer l'any 1232.

En el camp de l'arquitectura no podem oblidar l'església, dedicada a Santa Maria, d'origen romànic dels segles IX-X, amb transformacions als segles XII i XIII, de la qual es conserva l'absis i les parets de migdia i de ponent. A l'absis hi trobem importants pintures romàniques (s. XII) i un petit capitell preromànic. Integrat amb l'església hi ha el campanar que sobresurt amb dos nivells de finestres. A les pintures hi podem distingir el Pantocrator, un registre amb l'Anunciació i un amb els Tres Mags. Havent tingut a Montmeló un mestre escultor procedent de la Lombardia a cavall dels segles XIII y XIV, també existeix l'hipòtesi de que les pintures estiguessin relacionades amb la seva activitat. Aquest escultor fou el fundador del mas Lirana (a tocar de l'església) i en el terreny de la antropologia resta per investigar la seva presència a Montmeló. Al segle XVIII es fa una gran reforma en la qual la llargada de l'església romànica esdevindrà l'amplada de la nova església neoclàssica. El 1919 es construeix la capella del Santíssim. L'any 1939 l'arquitecte Josep Boada i Barba du a terme les obres de reconstrucció dels danys ocasionats per la guerra civil. L'any 1965 la Diputació de Barcelona comença les obres de restauració que van consistir en consolidar les pintures romàniques, per la qual cosa es va haver de desmuntar el cor. Dels anys 1985 al 2003 es fan diferents obres de consolidació de les pintures, absis, teulada i campanar.

Algunes de les efemèrides més notables són:

- Les compres i vendes de les jurisdiccions, l'acord entre Pere de Montornès (el senyor del Castell) i l'Abadessa a l'any 1347. Posteriorment ha hagué compres i vendes entre el Rei i l'abadessa els anys 1382, 1398 i 1409.
- El pas de Sant Vicenç Ferrer per Montmeló el 14 de juny de 1409. S'aturà a l'hostal de la Grua, on realitzà un suposat miracle i deixà una imatge de Crist. En commemoració s'hi construí una capelleta que, amb modificacions, encara es conserva.
- L'ajusticiament el 21 d'octubre de 1471 (durant la guerra civil del segle XV) de 15 refugiats dins l'església, després que Juan II hi entrà per la força de les armes.

- L'origen del topònim Trenc a finals del segle XIV, com a lloc on hi va haver un canvi bruscat en el curs del riu Tenes degut al que els testimonis en digueren "un gran diluvi". La força de les aigües va fer que el Tenes, que confluïa amb el Besòs davant de Mollet, ho fes en un punt més prop de Montmeló.
- El Privilegi reial concedit a la universitat de Montmeló pel Rei Ferran II, el 24 de octubre de 1493, pel qual la gent de Montmeló deixà de dependre del Monestir de Sant Pere de les Puel·les pel que ja a la jurisdicció civil i criminal. El rei concedeix tenir batlle, amnistia de delictes anteriors, ser carrer de Barcelona, fer mercat setmanal tots el dimecres, tenir escrivania pròpia, poder crear somatén local, posar una carnisseria i una fleca municipal, poder fer una fira anyal, elegir clavari i poder construir un molí.
- Les sentències amb motiu de nombrosos plets.

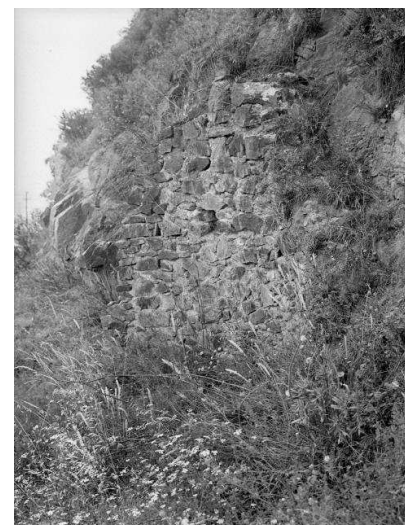
Època Moderna

El notari Bernat Puigvert, a l'any 1598, ens deixà una recopilació de documents antics en el conegut llibre anomenat "Speculum", referits a Montmeló i a altres llocs en els que el Monestir tenia o havia tingut propietats. Pel que fa a Montmeló la data d'aquests documents oscil·la entre 1150 i 1541.

Es produïren alguns processos, com el de Sebastià Osona (1521) contra Miquel Gatell (també de Montmeló) acusant-lo de manipulació i frau "electoral" per el nomenament de batlle de Montmeló; el de Jaume Camp (a. 1588) per la manca de pagament de censos al Monestir de Sant Pere, o el de les Aigües contra Pau Lledó (1672 - 1677) que al fer obres de canalització de les aigües al molí de Montmeló (que procedien del Congost i del Reiguer) van impedir el pas de l'aigua cap el molí de Lloberons, propietat del convent de Montalegre. Tanmateix, el procés de major rellevància fou el de 1588 amb la veïna població de Montornès que, culminant amb la sentència del Batlle General de Catalunya a l'any 1600, va servir per modificar, a favor de Montmeló, els límits tradicionals entre les dues poblacions, les repercussions de les quals arriben fins l'actualitat.

Els llibres parroquials permeten un estudi detallat de l'evolució de la població, al mateix temps que transmeten nombroses anècdotes. Cal destacar el llibre anomenat "Llebador" iniciat el 1671 pel rector Pere Joan Riera (enterrat en el presbiteri de l'església), que va deixar un inesborrable record dins la parròquia, i és de lamentar la pèrdua del "Llebador" d'un rector anterior, Pere Torres.

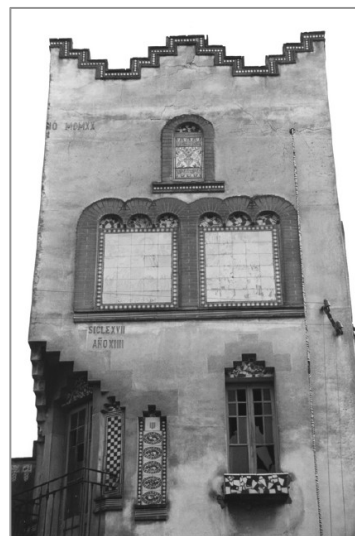

Es coneixen diversos episodis de caràcter bèl·lic prop de la Grua (Batalla de Montmeló, el 1642), el pas i allotjament de Felip V a l'hostal (1706), i el seu posterior incendi per les seves tropes de reraguarda, o el domini que tingué el Baró de Rocafort en aquets llocs.

La prosopografia aporta una extensa relació de prohoms forans (Granollacs, donzell de Barcelona; Bruguera de Santa Perpètua; Pau Lledó, mercader de Barcelona, o del “fideuè” i gestor de los “pous de glaç”, Felip Bertomeu) que van adquirir propietats de certa rellevància a Montmeló, com el mas Lirana, anomenat “casa xica” o el mas Camp, anomenat també “casa gran”.

També es recullen dades sobre la nostra parròquia d’altres fonts que no són el Monestir de Sant Pere:

- Per l’Archivo General de Simancas sabem les causes de l’enviament a galeres de Pau Viadé, pagès de Montmeló, un cop fet presoner a la batalla de Torredembarra a l’any 1713.
- Les que proporcionà l’incansable viatger Francisco de Zamora que passà per Montmeló el 1790 i que constatà que la gent vivia acomodada, que es cultivava cànem, les mongetes, blat, vi, naps i pastanagues, i que el poble havia millorat molt després de construir una mina d’aigua per regar.
- Per l’Archivo General de Indias sabem de les vivències del comerciant Marià Mateu amb Amèrica el 1792.

Pel que fa a l’arquitectura podem citar:

- La *capella del Sant Crist de la Grua* (1671) en el camí cap a Mollet i d’esquena al poble. Segons Vicenç Plantada va ser destruïda pels francesos l’any 1808. L’any 1885, segons l’inventari eclesiàstic, es va restaurar i l’any 1959 es va canviar la posició i el sentit de la capella per poder portar a terme una nova alineació del carrer.
- Els *Pous del Duc* (s. XVIII). Es tracta de dos pous de glaç situats al peu del Turó de les Tres Creus i al costat del riu Congost. Aquesta tipologia constructiva era utilitzada per a emmagatzemar gel. El desenvolupament de la indústria del glaç va estar molt lligada amb el desenvolupament urbà i les condicions geogràfiques.
- *Masia Castellcanigó del Vallès* (Can Sabadell). Al soterrani es conserven restes d’uns arcs pertanyents a una construcció, probablement de l’edifici originari, que segurament i segons la llegenda de la façana devia ser de 1614: “*Restauración MCMXX. Primera piedra Sicle XVII año XIII*”

Època Contemporània

La Guerra del Francès va deixar tristes seqüeles en el poble, tal com es llegeix en els documents de les visites pastorals (on es descriu la destrucció d’una bona part dels altars i dels llibres parroquials per les tropes franceses) o en els qüestionaris complimentats, pocs anys abans de l’esdeveniment, per l’alcalde Pere Joan Guasch.

En el primer terç del segle XIX es produí un dels més estridents litigis entre Montornès i Montmeló pel problema dels confins i les fites. Intervingueren, a més a més dels síndics de Montmeló i de Montornès, el governador del Corregiment de Mataró (al que pertanyia el nostre municipi) el Duc d'Almenara i el Capità General de Catalunya; sembla ser que (per un document que es cita, però del que es desconeix el contingut en aquest moment) el Duc i l'Abadessa haurien arribat a un acord o permuta d'interessos. La desamortització de Mendizábal acaba amb els interessos que diverses entitats religioses tenien en el nostre terme.

L'arribada del ferrocarril a mitjans segle XIX (inaugurat el 23 de juliol de 1854) exercirà la seva influència sobre la vida i l'economia locals, tant pel que fa al transport de mercaderies (fins mitjans segle XX) com de passatgers. El 2012 s'inaugurà el soterrament de les vies de rodalies.

En el tema de la cultura, a més de la curta monografia sobre la història de la parròquia de Montmeló, escrita per Antoni Aimar i Puig el 1892, arriba el ressò de la Renaixença per mediació del molletà Vicenç Plantada amb les seves controvertides opinions (1881-1906). Amanç Fernández publica un resum de la història de Montmeló el 1946.

El segle XX aporta grans innovacions: l'arribada de l'electricitat (1913-14) i la instal·lació de la empresa Cucurny el 1914 que, en la seva dilatada existència, proporcionà molta ocupació laboral.

La Guerra Civil produí a la nostra localitat la destrucció d'importants bens culturals; d'altres problemes, derivats d'aquesta contesa, ens en parla l'extracte de la "Causa General", corresponent a Montmeló, entre ells l'assassinat del rector Mossèn Josep Maria Martí a Barcelona el 1936. Durant aquest període, la gent de Montmeló col·laborà en la construcció de l'aeròdrom situat entre Montmeló y Montornès i la fàbrica Cucurny passà a denominar-se "Fàbrica M".

La creació dels plans de desenvolupament, la instal·lació de la fàbrica SEAT i de les indústries complementaries, juntament amb altres empreses multinacionals, té la seva repercussió a Montmeló amb l'adveniment de la immigració, procedent d'altres regions. El municipi multiplica la seva població, de 1.020 habitants l'any 1950 a 4.314 habitants el 1970. Després d'aquest fet, es produeix un canvi de règim polític, de la dictadura a la democràcia a partir de 1975.

Montmeló, com molts altres pobles, va tenir un creixement urbanístic que començà cap els anys 20 del segle XX, com a conseqüència del creixement demogràfic, la industrialització i les

colònies d'estiuejants. Aquest creixement es centrà en tres punts bàsics: El barri del Casino, el carrer Vilardebó i el barri de la Grua.

En un període de 20 anys (1920-1940) van passar pel poble importants arquitectes i mestres d'obres: Josep Masdéu Puigdemassa (Can Sabadell, 1920), Josep Vilaseca Rivera (Can Campanyà, La Torreta, 1921), Joaquim M. Raspall Mayol (encàrrecs privats 1926-1933), Domènec Sugrañes Gras (Casino, 1927), Josep Sabadell i Mercadé (rectoria nova, 1927), Antoni Bartrà Boada (Casa dels masovers de Can Campanyà, La Torreta, 1928), Eduard M. Balcells (Casal Montserrat, 1930), Josep M. Miró i Guibernau (ampliacions a la fàbrica Cucurny, 1925-1927), Josep Maria Segarra Solsona (Mas La Moreneta, 1934-1947), entre d'altres. Algunes d'aquestes construccions esdevindran manifestacions de l'arquitectura modernista que es portarà a terme en aquest moment d'expansió urbanística

En aquest període s'aixecaran de nova planta dos edificis públics: l'Ajuntament amb les escoles (Eusebi Bona, 1927) i l'escorxador (Joaquim M. Raspall, arquitecte municipal , 1931).

El 1991 s'inaugurà el Circuit de Catalunya en terrenys on antigament hi havien varis masos (mas La Moreneta, Torra Pardalera i Cal Sastre Vell). Al realitzar competicions internacionals cada any en aquest circuit, el nom "Montmeló", per bé o per mal, és conegut arreu.

Durant el segle XX nombroses associacions han tingut la seva curta o llarga existència. Les més antigues foren "Sociedad-casino la unión juvenil" (1899), Club Esportiu Montmeló (1924) "Centro recreativo" del cafè de Baix" (1930), Amics de Montmeló (<1954), Asociación de Cabezas de Familia (1971), Asociación "El emigrante" (1976) Agrupació Sardanista i Cultural (1976) i Associació de Veïns Tothom (1976).

Notes final

- Per obtenir més detalls, podeu veure les publicacions del Centre d'Estudis de Montmeló i la seva pàgina electrònica: <http://cemrecerca.blogspot.com.es/search/label/Publicacions>.
- Les postals aquí mostrades són d'autors desconeguts. La imatge aèria fou proporcionada per Manel Guasch. La resta de fotografies són de Josep Umbert Serra.